

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella

uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet Oulun esiopetuksessa

Oulussa esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisten kehittämisperiaatteiden lisäksi kestävän kehityksen, kulttuurin, liikunnan ja osallisuuden painopistealueiden kautta. Varhaiskasvatuksen yksikkö Alakööki tukee ja kehittää oululaisen esiopetuksen kestävän kehityksen kasvatusta ja kulttuurikasvatusta. Alakööki järjestää ohjelmaa esiopetusyksiköissä, luonnossa ja kulttuurilaitoksissa. Esiopetuksen kehittämisen painopistealueet ovat jatkumoa varhaiskasvatuksen kehittämisen painopistealueista.

Kestävä kehitys

Kestävän kehityksen ulottuvuudet ovat ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Kun kasvatuksen ja opetuksen arvopohja painottuu kestävän kehityksen periaatteille, voidaan puhua kestävän kehityksen kasvatuksesta. Se on vastuun antamista ja vastuun kantamista. Lapsena ja nuorena luotu hyvä luontosuhde on perustana yksilön myöhemmälle kestävälle elämäntavalle. Hyvät tavat ja muiden ihmisten huomioon ottaminen liittyvät sosiaaliseen kestävyyteen olennaisesti. Kansainvälisyys ja oman kulttuuriperinteen vaaliminen ovat osa kulttuurista kestävää kehitystä.

Esiopetusyksiköissä laaditaan vuosittain yksikkökohtaiset kestävän kehityksen toimintaohjelmat, joiden toteutumista arvioidaan osana yksiköiden toimintasuunnitelmia. Vihreä lippu – ohjelmaan osallistuvat yksiköt tekevät ohjelman mukaisen toimintaohjelman.

Tavoitteena on, että jokaisessa esiopetusyksikössä on kestävän kehityksen työryhmä, johon kuuluu yksi työntekijä jokaisesta ryhmästä. Lisäksi tavoitteena on, että esiopetusyksikössä toimii lapsista ja aikuisista koostuva ryhmä, jossa he toimivat yhteisvastuullisesti. Näin lapset pääsevät

suunnittelemaan, vaikuttamaan ja arvioimaan oman esiopetusyksikön kestävän kehityksen toimintaa.

Kuva 1. Reppu-työryhmässä laadittu kuva Kestävän arkipäivän osa-alueet

Oululainen [Kestävän kehityksen oppimispolku](#) on toimintamalli, jonka tavoitteena on lasten ja nuorten kestävän kehityksen mukaisen elämän edellyttämien arvojen, tietojen ja toiminnan taitojen vahvistaminen. Toimintamalli perustuu lapsen säännöllisesti saamiin toiminnallisiin ja elämyksellisiin oppimiskokemuksiin kestävän kehityksen eri osa-alueilta: 1) luonto, 2) kestävä kulutus, 3) hyvinvointi ja turvallisuus sekä 4) kulttuuri-identiteetti ja maailmankansalaisuus.

Varhaiskasvatuksen kestävän kehityksen Reppu- työryhmä toimii varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kestävän kehityksen kasvatuksen tukijana, asiantuntijana, kehittäjänä ja keskustelun ylläpitäjänä. Ryhmä suunnittelee ja päivittää keke -toimintarunkoa sekä suunnittelee keke -koulutuksia henkilöstölle.

Kulttuuri

Kulttuurikasvatus tukee lapsen kulttuuri-identiteetin muodostumista ja kehittymistä. Se vahvistaa kulttuurien moninaisuuksien ymmärtämistä ja antaa kulttuurisen yleissivistyksen pohjan. Kulttuurikasvatuksen tavoitteena on kehittää lapsen monipuolista ilmaisua, mielikuvitusta ja luovuutta sekä tukea itsetuntoa. Se antaa mahdollisuuksia kulttuuriin elämyksiin ja taiteelliseen toimintaan. Sillä taataan lapselle oikeus omaan tilaan ja yhteisöön, sekä laadukkaaseen lastenkulttuuriin.

Taide ja kulttuuri ovat keinoja, välineitä ja siltoja hyvinvoinnin edistämiseen. Kulttuuri tarkoittaa asioita, joita ihmiset ovat oppineet tekemään ja kunnioittamaan, oppineet uskomaan ja nauttimaan historian aikana. Ihminen oppii kulttuurinsa sisäistämällä kielen ja hahmottamalla paikkansa yhteisössä. Lastenkulttuurilla tarkoitetaan sekä lasten tekemää että lapsille tehtyä taidetta, lasten omaa kulttuuria ja lapsille suunnattua kulttuuritarjontaa. Lapsella tulee olla mahdollisuus toimia monipuolisesti taiteen eri alueilla. Laajemmin käsitettynä lastenkulttuurilla voidaan tarkoittaa lapsen koko elämäntilanteeseen liittyvää kulttuuria mukaan lukien kaikki

lasten elämään vaikuttavat yhteiskuntaelämän osa-alueet mm. perhe, esiopetus, koulu, harrastukset, tavat, perinteet ja rutiinit.

Esiopetusyksikkö on paikka, jossa kasvattajat, vanhemmat ja lapset kohtaavat ja jossa suhteet ympäröivään maailmaan ovat luomassa lapsen kulttuurista ja paikallista identiteettiä. Kulttuurikävelyt lähiympäristöön tutkien, havainnoiden ja taiteillen avaa oman kulttuuriympäristön aivan uudella tavalla.

Kulttuurikasvatus integroituu laajasti varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen eri sisältöalueisiin ja yksikön toimintakulttuuriin, mutta sen tavoitteellistaminen ja suunnitelmallisuus ovat tärkeässä roolissa, jotta jokainen lapsi pääsisi osalliseksi kulttuurikasvatuksesta.

Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen kulttuurioppaaseen on kirjattu kulttuuripolku, mikä pitää sisällään myös tavoitteet esiopetuksen kulttuurikasvatuksen sisällöistä. Oppaan mukaisesti yksiköt tekevät tavoitteellisen ryhmä- ja ikäkausikohtaisen vuosittaisen kulttuurikasvatussuunnitelman osaksi yksikön toimintasuunnitelmaa. Näin luodaan perusta oululaisten lasten tasavertaiselle mahdollisuudelle saada osallistua ja tutustua monipuolisesti kulttuuriin ja taiteisiin sekä saada myönteinen ja elämyksellinen kokemus kulttuurista varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, lähiympäristössä ja kulttuurilaitoksissa.

Esiopetuksessa toteutetaan varhaiskasvatuksen ja Oulun kaupungin kulttuuripolkua. Sen avulla toimijat ja kulttuurilaitoksien on helpompi suunnitella kulttuuripalveluita varhaiskasvatusikäisille. Esiopetusyksiköillä on mahdollisuus hakea syksyisin itselleen kulttuurikummeja oululaisista kulttuurilaitoksista. Kulttuurikummeina toimivat eri kulttuurilaitosten työntekijät sekä taiteilijat. Toiminnan tavoitteena on mm. saada kokemus kulttuurilaitoksen/taiteilijan toiminnasta ja kummin työstä sekä lähentää päiväkotiyksiköitä ja kulttuuritoimijoita toisiinsa. Varhaiskasvatuksella on perinteiset kulttuuriteemavuodet joka toimintavuosi. Kulttuurilaitokset huomioivat teemat omassa toiminnassaan.

Varhaiskasvatuksen Kulttuurikapsäkki -tiimi kehittää, tukee ja kannustaa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kulttuurikasvatusta, ideoi taide- ja kulttuurikoulutuksia henkilöstölle sekä suunnittelee ja tiedottaa vuosittain kulttuuriteemavuoden sisällöstä.

Kuva 2. Kulttuuri varhaiskasvatuksessa

Liikunta

Oulu on monipuolinen terveystuokatuokaupunki, jossa panostetaan eri-ikäisten liikunnallisen ja terveyttä edistävän elämäntavan vahvistamiseen. Liikunta ja erityisesti lasten liikuttaminen on ollut Oulun kaupungin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toiminnassa mukana 1990-luvulta lähtien.

Oulun kaupungin esiopetuksessa on tavoitteena lapsen yksilöllisen motorisen kehityksen tukeminen liikunnan avulla, arkiliikkumisen lisääminen, perheiden yhteisten liikuntamahdollisuuksien luominen, henkilöstön liikuntamyönteisen asenteen vahvistaminen ja osaamisen tukeminen sekä liikunnan yhteistyörakenteiden vahvistaminen.

Jokaisella esiopetusyksiköllä tulee olla toimintasuunnitelmaan sisältyvä liikuntasuunnitelma, joka sisältää linjauksen esiopetusyksikön liikuntatavoitteista ja liikunnan vuosikellon. Vuosikellossa huomioidaan lapsen motoristen perustaitojen tasapuolinen harjoittaminen, liikunnan lisääntyminen arjessa sekä neljä vuodenaikaamme.

Osallisuus

Lasten osallisuus oman elämänsä toimijana on yksi esiopetuksen opetussuunnitelman toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavista periaatteista. Oulussa lasten ja nuorten osallisuus on yksi keskeinen tavoite sivistys- ja kulttuuripalveluiden toiminnallisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden suunnitelmissa sekä varhaiskasvatus- ja opetussuunnitelmissa. Lapsi osallistuu omien kykyjensä mukaan toiminnan ideoimiseen, suunnitteluun, toteuttamiseen ja

arviointiin yhdessä toisten kanssa. Lasta kuullaan ja hänen vaikutusmahdollisuuksiaan tuetaan ja hän on omalta osaltaan mukana luomassa toimintakäytäntöjä ja oppimisen polkuja. Osallisuus ilmenee arkiaskareina, ideoiden kehittelynä tai projekteina – tärkeää on osallisuuden kulttuuri, jossa lapsi ja aikuinen toimivat yhdessä. Aikuisella on aina vastuu toiminnan tavoitteellisuudesta ja oikea-aikaisuudesta.

Osallisuus on muutakin kuin aktiivista tekemistä. Lapsella pitää olla mahdollisuus osallistua, mutta samalla pitää olla oikeus myös olla osallistumatta. Tärkeintä on osallisuuden kulttuuri, missä aikuinen pysähtyy aidosti kuuntelemaan lasta ja näkee lapsen ajatukset arvokkaina. Lapsen ryhmään kuulumisen tunnetta tuetaan.

Esiopetusyksikön yrittäjyyskasvatustoimintaa toteutetaan [Oulun seudun yrittäjyyskasvatuksen strategian](#) mukaisesti. Yrittäjyyskasvatuksen tueksi on myös laadittu oululaisen [Yrittäjyyskasvatuksen polku tukimateriaali](#). Yrittäjyyskasvatuksessa opetellaan taitoja, valmiuksia ja myönteistä asennetta oppimiseen, työhön ja elämässä menestymiseen. Esiopetuksen yrittäjyyskasvatuksessa autetaan lasta tunnistamaan omia vahvuuksiaan, tuetaan itsetuntemusta leikin ja positiivisen palautteen avulla sekä kannustetaan omatoimisuuteen ja yhteiseen vastuunottoon. Yrittäjyyskasvatuksessa voidaan hyödyntää erilaisia oppimisympäristöjä, oppimateriaaleja ja -välineitä sekä yhteistyötä esiopetusyksikön ulkopuolisten tahojen kanssa. Yrittäjyyskasvatuksen menetelmiä ovat muun muassa ryhmätyöskentely ja projektioppiminen. Tavoitteellinen toiminta yhteisen päämäärän saavuttamiseksi innostaa oppimaan ja ottamaan vastuuta. Lapset oppivat samalla tunnistamaan myös omia vahvuuksiaan.

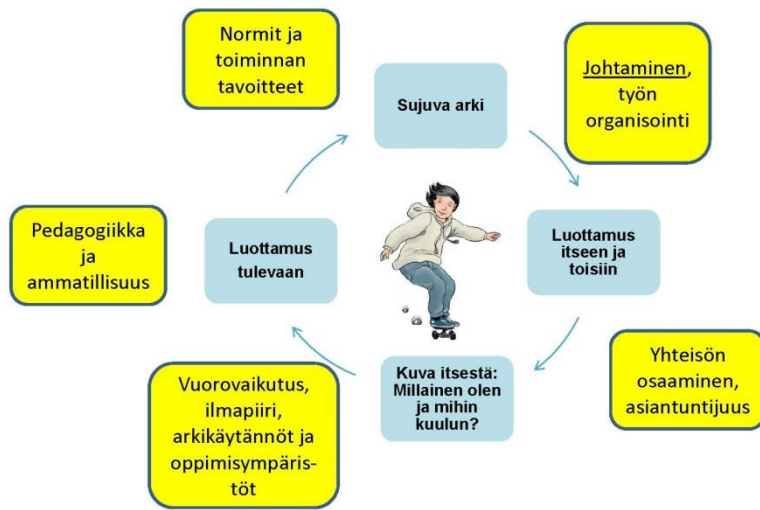
Hyvinvoinnin kehä

Esiopetusyksikön tehtävänä Oulussa on auttaa lasta luomaan käsitystä omasta itsestään ja vahvuuksistaan ja arvostamaan näitä myös muissa ihmisissä. Lapsen hyvinvoinnin perusedellytys on sujuva arki. Se rakentuu lapsen henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Lapsen hyvinvoinnin perusedellytyksiä ovat lapsen onnistumisen kokemukset, hyväksytyksi ja kuulluksi tuleminen, myönteisen palautteen saaminen sekä turvallisuuden tunteen kokeminen. Tavoitteena on mahdollistaa ja varmistaa lasten hyvinvoinnin toteutuminen esiopetusyksikön käytänteiden ja järjestelyjen kautta. Sujuvan arjen kautta kuvataan esiopetusyksikön toimintaa, ja se mahdollistaa lapsen hyvinvoinnin kehän muiden osien toteutumisen.

Luottamus itseen rakentuu arjen kohtaamisten ja vuorovaikutuksen kautta. Myönteinen palaute on itseluottamuksen keskeinen rakentaja. Luottamus toisiin tarkoittaa sitä, että lapsi uskalltaa toimia aktiivisena toimijana esiopetusryhmässä ja yhteisössä. Luottamus itseen ja toisiin luo valmiutta kohdata tulevaa rohkeasti ja toimia vastuullisesti yhteiskunnan jäsenenä.

Oululaiseen lapsen ja nuoren [Hyvinvointipolkuun](#) on koottu konkreettista tukimateriaalia. Hyvinvointipolku sisältää fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin liittyviä asioita, joita ovat mm. itsestä huolehtiminen, terveyden ja turvallisuuteen liittyvät taidot, vuorovaikutus- ja tunnetaidot sekä kestävään elämäntapaan sitoutuminen.

Yhteisön toimintakulttuuria voidaan muuttaa ja kehittää (EOPS 2016)

Kuva 3. Hyvinvoinnin kehä